

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Гладкий В.В.

аспірант,

*Навчально-науковий інститут права
імені князя Володимира Великого*

МІНЛИВІСТЬ І ЗАНЕПАД ЗАКОНОДАВСТВА: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ

Видатний американський філософ і теоретик права Лон Фуллер (Lon Luvois Fuller) у фундаментальній праці «Анатомія права» наголошував на тому, що «для нормального співіснування людей потрібні правила, котрі підтримуватимуть між ними мир, примушуватимуть їх справедливо поводитися один з одним та забезпечуватимуть умови для їхньої ефективної співпраці» [1, с. 15]. Подібну думку ще в 1879 р. висловлював й фундатор соціологічного напрямку в теорії права С. А. Муромцев стверджуючи, що норми є певним атрибутом порядку [2, с. 57]. Утім, з цим твердженням можна погодитися в повній мірі, якщо разом з тим брати до уваги і те, що норми є атрибутом й багатьох форм безладу. Власне, норми поведінки – це інструмент, за допомогою котрого досягається, як порядок, так і хаос у суспільстві, державі. Тим часом, очевидним в цьому питанні є те, що визначає порядок і хаос, досягнуті за допомогою норм, людина, їх сукупність [3, с. 35], – переважно той, хто розробляє та приймає відповідні норми, а в подальшому – змінює (зокрема, доповнює) або ж скасовує їх, з одного боку; той, хто реалізує ці норми, з іншого боку. Це важливо розуміти у тому контексті, що правове регулювання здійснюється для того щоби забезпечити інтереси того, хто регулює, та/або того, хто делегував регулятору це повноваження.

В означеному контексті звернемо увагу на те, що законодавство (у сенсі юридично значимих правил поведінки людей) постійно змінюється [4, с. 37], що цілком закономірно, адже в світі за участю людини чи незалежно від її волі змінюється все та повсякчас. При цьому, під *змінюванням законодавства* ми розуміємо вияв правового регулювання, що сутнісним чином полягає у тому, що компетентним суб'єктом нормотворення у передбаченому законодавством порядку здійснюється комплекс нормотворчих дій, якими чинне законодавство доповнюється новою нормою або діюча норма законодавства скасовується, зазнає змін. Тобто, зміна законодавства – це його закономірна властивість, яка виявляється у реальному перетворенні правил поведінки, що відображається на соціальному житті людини та, таким чином, має особливе соціально-правове значення, а, відтак, потребує належного здійснення.

Разом із цим, звернемо увагу на те, що за загальним правилом соціально-правова сутність та значимість управління змінами визначається як сутністю зміни (як такої), так і тим, що саме змінюється, в якому контексті це змінюється. З огляду на вказане, в аспекті питання, котре ми розглядаємо, слід зауважити, зокрема, наступне: (1) зміна правил здійснення суспільних відносин, особливостей перебігу процесів у суспільстві – це питання, що стосується соціального життя людини, яке є основою його нормального буття, як суспільної істоти, а, тому, відповідна зміна має бути обґрунтованою, виправданою; (2) правове регулювання здійснюється для того щоби забезпечити інтереси регулятора та/або його довірителя; (3) будь-які несподівані зміни, що стосуються речей та явищ, які є важливим для людини, сприймаються людиною в якості негативних наслідків мінливості цих об'єктів (рівень негативного відношення до змінюваності речей та явищ, як правило, є неоднаковою для різних суспільств, на що вказує відома Теорія Герта Хофстеде [5]); (4) правове регулювання повинно змінюватись, знижуючи рівень невизначеності майбутнього в соціальному житті

людини у тих питаннях, розв'язання яких гарантоване суб'єктом нормотворчої діяльності (відтак, окреслена зміна, тоді, коли вона є наслідком фактичної зміни реалізації суспільних відносин, процесів у суспільстві – у результаті їх еволюції, – сприяє соціальному життю людини).

Саме тому, зміна законодавства та управління цими змінами мають відбуватись в інтересах людини, суспільства та держави [6, с. 1]. Відтак, у практичній дійсності означена зміна відбуваються саме у результаті зміни цієї дійсності, котра зачіпає інтереси вказаних суб'єктів та «мобілізує» державу до нормотворчої діяльності для підтримання актуальності правового регулювання та його здатності зменшувати негативний вплив неочевидності змін у соціальних відносинах, соціальних процесах, що для людини наповнені певними ризиками. Утім, слід звернути увагу й на те, що держава в межах централізованого правового регулювання повинна врегульовувати лише те, що вона здатна належним чином врегулювати, зважаючи на засаду доцільності втручання у правовідносини, котрі вона врегулює. З огляду на це, окремі сфери життєдіяльності суспільства та членів суспільства врегулюються децентралізованим чином, зокрема, шляхом локального правового регулювання. Тому, управління змінами в правовому регулюванні ґрунтуються на тому, що той, хто здійснює централізоване правове регулювання, повинен встановлювати межі для локального правового регулювання таким чином, щоби у процесі здійснення цього регулювання не відбулось підміни централізованого регулювання, а також те, щоби воно не було звужено та іншим чином спотворене.

Утім, слід констатувати той факт, що сьогочасне законодавство у більшості держав світу змінюється без належного управління. Це стосується як «інфантильних» демократій (зокрема, України), так і «зрілих» демократичних держав (за виключенням декотрих з них, приміром, ФРН, Швейцарії). При цьому вказане досить часто безпосередньо стосується також і таких важливих питань, як

приведення правового регулювання у відповідність до вимог часу, адже постійне «вдосконалення» будь-якого законодавчого акту, спрямоване на приведення його у відповідність до вимог часу шляхом продукування нового масиву положень законодавства (зокрема, підзаконних актів), у дійсності, може спричинити *інфляцію* відповідного законодавчого акту, що недопустимо. Відтак, держава, намагаючись максимальним чином врегулювати усі процеси, що відбуваються у суспільстві, знизивши рівень невизначеності (двозначності) майбутнього, збільшивши рівень очікуваності наслідків юридично значимих діянь суб'єктів права, знецінює таким чином встановлений нею комплекс правил поведінки. Це вказує на те, що держава бере на себе завдання у такому об'ємі, з яким вона не спроможна впоратися, знецінюючи свою роль у регулюванні відносин та процесів, що мають місце у суспільстві.

Отже, підводячи підсумок викладеному, зазначимо наступне: якщо більшістю того, що не обумовлено людиною, однак, спроможне впливати на неї, людська істота не здатна управляти, зокрема, змінювати це, то, значна більшість того, що обумовлено психофізіологічною активністю цієї істоти, переважно піддається людському управлінню. Негативні наслідки здійснюваного людиною процесу, яким вона управляє, вказує на якість управління та дозволяє встановити відповідальну особу за відповідні наслідки. Це пояснюється тим, що хаос у суспільстві, державі, як наслідок зміни правил поведінки людини, є результатом або відповідного недбальства (чи протиправної самовпевненості), або неефективності існуючого механізму правового регулювання у відповідному масштабі, або ж цілеспрямованої дії, спрямованої на руйнування правопорядку потужними інструментами підтримання правопорядку (вказане, на що ми вже у тій чи іншій мірі звертали увагу [див., напр.: 7-9], є формою прояву корупції).

Некритична, а іноді – відверто безглузда зміна законодавства, що обумовлює критичне збільшення маси норм законодавства, яка

нарощує невизначеність соціального життя та його юридичних наслідків, знецінює принцип законності, загрожує пануванню права тощо. Тому, провокування цього явища, яке можна позначити терміном «інфляція законодавства», може використовуватись також і в якості ефективної зброї для деструкції держав шляхом привнесення хаосу у соціальне життя громадян, зниження довіри до інститутів влади та поваги до закону.

Список використаних джерел:

1. Fuller L.L. *Anatomy of the Law*. New York: The New American Library, 1969. 192 p.
2. Муромцев С.А. Определение и основное разделение права / вступит, статья, коммент. д-ра юрид. наук, проф. Ю.И. Гревцова; 2-е изд., доп. СПб.: Изд. Дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2004. 224 с.
3. Гладкий В.В. Концептуалізація інформатизації про стан корупції у державних органах України. Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Хмельницький, 23–30 квітня 2018 р.). Хмельницький: Вид-во Хмельн. ун-ту управл. та права, 2018. С. 35–38.
4. Гладкий В.В. Проблемы универсального понимания термина «юридическая ответственность»: исторический контекст. Актуальные научные исследования в современном мире. 2017. Вып. 4(24), Ч. 9. С. 37–50.
5. Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M. *Allemaal andersdenkenden: omgaan met cultuurverschillen*. Amsterdam: Uitgeverij Business Contact, 2017. 430 p.
6. Гладкий В.В. Отдельные вопросы правотворческой деятельности Национальной полиции Украины. *Zakon*. 2016. С. 1–2. DOI:10.5281/zenodo.439726.
7. Гладкий В.В. Дифузія антиконкурентної та корупційної практики. Конкуренція та конкурентна політика очима професіоналів та молоді: зб. матеріалів Міжнар. наук. інтернет-конф. (Київ, 15 червня 2018 р.) / ред. кол.: О.І. Білянський, С.Г. Гудзенко, Д.Е. Федорчук, Д.П. Чередніченко, В.М. Талах, В.О. Кожевніков. Київ: Вид-во Антимонопольного комітету України, 2018. С. 93–107.
8. Гладкий В.В. Долгосрочные перспективы преобразований в Украине в свете антикоррупционной политики. Юридичні науки: проблеми та перспективи: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ,

19–20 травня 2017 р.): у 2-х ч. Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2017. Ч. 2. С. 50–53.

9. Гладкий В.В. Децентралізація влади та її корупційні ризики. Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Перші юридичні читання: збірка тез доповідей Всеукр. дистанц. наук. конф., присвяч. 20-річчю заснування економ.-прав. факультету (Одеса, 27 квітня 2018 р.) / за заг. ред. Л.О. Корчової, І.А. Дришлюка; уклад. А.В. Левенець, О.В. Нарожна. Одеса: Фенікс, 2018. С. 101–104.

Голодна А.С.

студентка,

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

ВІДМІННІСТЬ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ВІД ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА

В історії філософсько-правової думки існували різні підходи до визначення філософії права та її предмета. Так, Г. Гегель вважав її філософською наукою про право, що має своїм предметом ідею права. Російський філософ С. Франк розумів філософію права як вчення про суспільний ідеал. У сучасній філософії права її предмет також визначається по-різному. Як відзначав Дж. Коллінгвуд, філософська свідомість ніколи не думає просто про об'єкт, але, міркуючи про будь-який об'єкт, вона також висловлює власну думку про нього. Тому філософію можна назвати думкою іншого порядку – думкою про думку.

Філософія прагне до розуміння, осмислення належних цінностей і змістів, розкриває світ таким, яким він повинен бути. Цей світ утворених цінностей і змістів дає людині стимул для зміни буття, оскільки те, що повинно бути, сприймається ним як ідеальне стосовно того, що існує в реальності. Тому юриспруденція, вивчаючи закономірності функціонування чинного права, описує